

Dordrecht Ondergronds, Waarneming 7

Dordrecht, Voorstraat 88

Waarnemingen in de achtertuin van
het pand Voorstraat 88.

M.C. Dorst, Gemeente Dordrecht, 2011

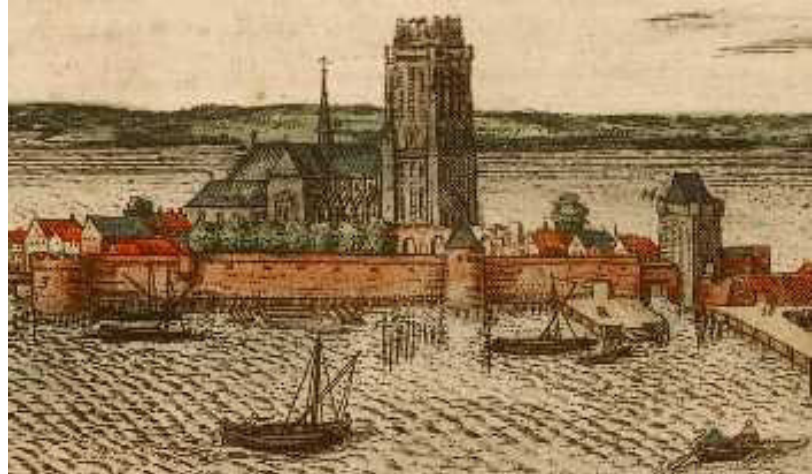
Colofon

ISSN: n.v.t.
ISBN: n.v.t.
Tekst: M.C. Dorst
Redactie: D.B.S. Paalman
Afbeeldingen: RR/Archeologie (tenzij anders vermeld)
Vormgeving: D.B.S. Paalman
Drukwerk: n.v.t.
Uitgave: Gemeente Dordrecht, november 2011

Gemeente Dordrecht
Sector Stadsontwikkeling / Afdeling Ruimtelijke Realisatie / Team Archeologie
P: Postbus 8, 3300 AA Dordrecht
T: (078) 7708223
E: monarch@dordrecht.nl
W: www.dordrecht.nl/archeologie.nl

© Gemeente Dordrecht, 2011

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch databestand of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

1. Inleiding	5
1.1 Algemeen	5
1.2 Administratieve gegevens	6
2. Gegevens onderzoeksgebied	7
2.1 Onderzoeksgebied	7
3. Resultaten waarneming	9
3.1 Doel	9
3.2 Onderzoeksresultaten	9
3.2.1 Lithostratigrafie	9
3.2.2 Archeologie: vondsten en sporen	11
Literatuur	14

---

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Op 2 oktober is door dhr. J. de Jong bij de afdeling Ruimtelijke Realisatie/Archeologie van de gemeente Dordrecht melding gedaan van muurwerk dat is aangetroffen bij graafwerkzaamheden in zijn tuin.

Dit document betreft een korte rapportage van de waarneming. Dit type veldwerk is niet gedefinieerd in de KNA 3.2. Aangezien het de historische stadskern betreft, geldt hiervoor een zeer hoge verwachting op aanwezigheid van archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd (archeologische verwachtingskaart Dordrecht, 2009).

Voor de binnenstad zijn bodemingrepen tot maximaal 40 cm beneden maaiveld, of ingrepen waarvoor geen omgevingsvergunning aangevraagd hoeft te worden, niet onderzoekspliktig. Uitgangspunt van de wetgeving en het gemeentelijk beleid in Dordrecht is het behoud op de plek zelf (in situ).

In dit specifieke geval zijn de archeologische waarden aangetroffen tijdens het verwijderen van een oude vijver.

Deze rapportage betreft geen KNA-conforme uitwerking van archeologische gegevens, het is slechts een melding van de aanwezigheid van archeologische waarden. Het doel van de rapportage van een archeologische waarneming is het verschaffen van (basis)informatie voor archeologische adviezen, bureauonderzoeken en bij toekomstige, in de nabijheid gelegen, veldonderzoeken.

1.2 Administratieve gegevens

Aard onderzoek:

Archeologische waarneming

Archeologische periode:

MEB-NT

Projectcode Dordrecht:

1117

Datum onderzoek:

5 oktober 2011

Plangebied:

Voorstraat 88

Provincie:

Zuid Holland

Gemeente:

Dordrecht

Plaats:

Dordrecht

Toponiem:

Voorstraat 88

RD-coördinaten (centrum):

105.636/425.743

Kadastrale gegevens:

Sectie G

Perceelnrs. 2797

Opdrachtgever:

n.v.t.

Uitvoerder:

Gemeente Dordrecht,

Sector Stadsontwikkeling/Afdeling Ruimtelijke Realisatie

Projectmedewerkers:

M.C. Dorst

Autorisatie:

Bevoegde overheid: Gemeente Dordrecht

Autorisatie onderzoek: n.v.t.

Archivering projectgegevens:

Digitaal: Archief Ruimtelijke Realisatie/Archeologie

(www.dordrecht.nl/archeologie)

Analoog: Archief Ruimtelijke Realisatie en het Stadsdepot/Erfgoedcentrum DiEP

2. Gegevens onderzoeksgebied

2.1 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied betreft de achtertuin van het woonhuis aan de Voorstraat 88 (afb. 1).

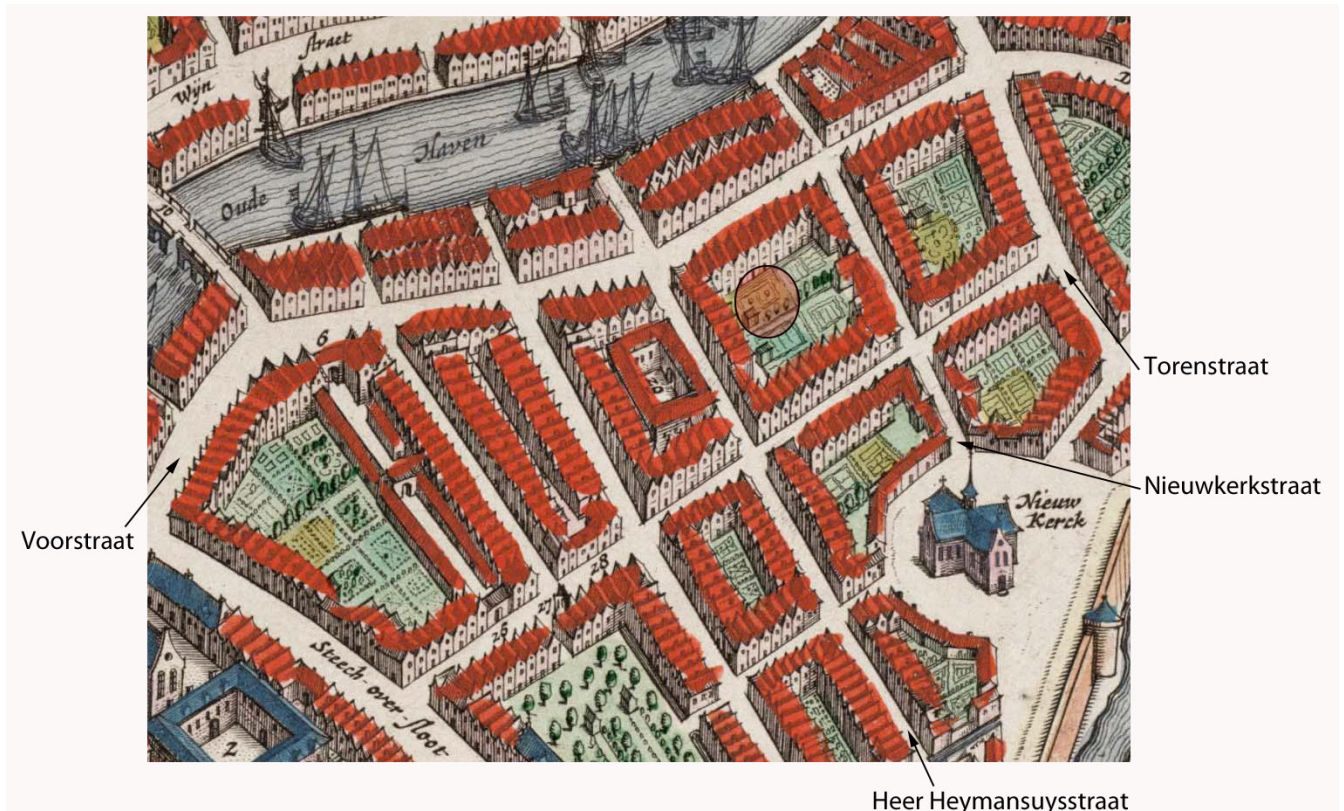

Afb. 1. De ligging van het pand en tuin aan de Voorstraat 88 in Dordrecht.

De Voorstraat is, samen met de Wijnhaven, één van de oudste bewoningsassen van Dordrecht. Algemeen wordt aangenomen dat de stad rond de 11e eeuw ontstond aan weerszijden van een watergang die de Thure(drith) genoemd werd. Verondersteld wordt dat deze rivier hierbij geheel of gedeeltelijk in gebruik is genomen als haven: de huidige Wijnhaven. De Voorstraat was in feite een dijk van de Dordtse Waard. Vanaf het einde van de 13e en begin 14e eeuw, verschenen aan de Voorstraat en Wijnstraat de eerste bakstenen huizen, die werden bewoond door de stedelijke elite.

In deze periode breidt de stad zich uit, met name door bebouwing langs de zijstraten van de Voorstraat. Deze activiteiten namen vooral toe nadat graaf Floris V in 1276 voorrechten verleende aan lakenkopers en wollewevers die zich in Dordrecht wilden vestigen.¹ De wijk, met name verwijzend naar de bewoners aan de Voorstraat, werd ook wel 'Kannekopersbuurt' genoemd en wijst op de keramiekhandelaars die daar gevestigd waren.² Dit waren de importeurs van de steengoedproducten uit het Duitse Rijnland.

In de 17e eeuw werden de huizen aan de Voorstraat vaak voorzien van een achterhuis. Deze hadden veelal een open binnenplaats. Achter de straten bevonden zich onbebouwde binnentuinen (afb. 2).

Afb. 2. De locatie van waarneming bij benadering weergegeven op een uitsnede van een kaart van Blaeu in de atlas van Van Loon uit 1649 (rode cirkel).

1 Lips 1974, 246.

2 Lips 1974, 241, 249.

3. Resultaten waarneming

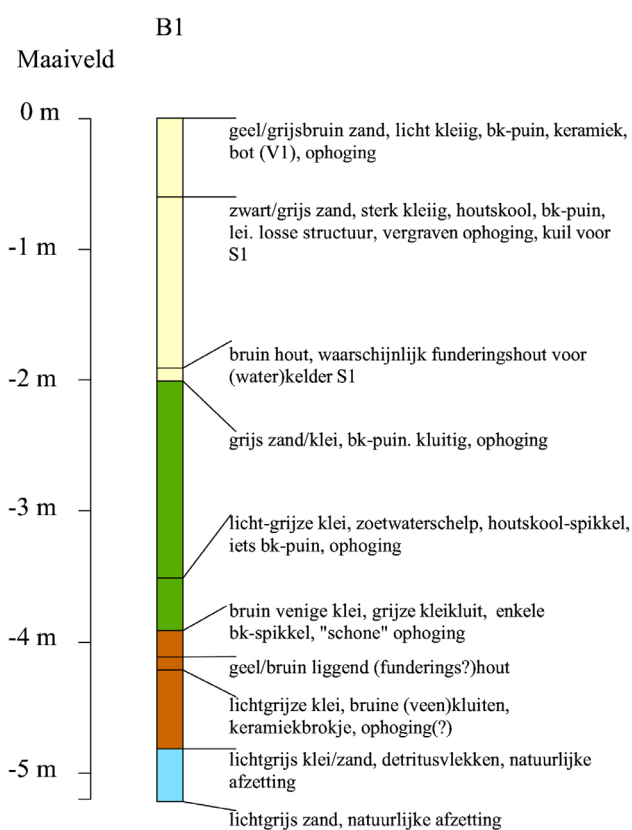
3.1 Doel

Het doel van de archeologische waarneming was het vastleggen van de bewoningsporen die zijn vrijgegraven. Daarnaast is er een boring gezet om de bewoningsporen in een lithostratigrafische context te plaatsen. De waarneming heeft plaatsgevonden op 4 oktober 2011 en is uitgevoerd door M.C. Dorst.

3.2 Onderzoekresultaten

3.2.1 Lithostratigrafie

Hieronder volgt een beschrijving van de vijf lithostratigrafische eenheden die in de boring zijn onderscheiden. In afbeelding 3 zijn deze eenheden weergegeven. De eenheden worden van onder naar boven beschreven.

Legenda:

- = Klastisch pakket 1, stroomgordelafzetting, restgeul/oeverafzetting op beddingafzetting (Thuredrith?), Formatie van Echteld.
- = Klastisch/Antropogeen pakket 1, antropogeen beïnvloede oeverwalafzetting/ophogingspakket, tot circa midden 13e eeuw?
- = Antropogeen pakket 1, ophogingspakket, vermoedelijk circa midden 13e eeuw - 17e eeuw
- = Antropogeen pakket 2, ophogingspakket circa 17e eeuw - heden

Afb. 3. Het geïnterpreteerde lithostratigrafische profiel op basis van boring 1. Voor de locatie van de boring, zie afbeelding 5.

Klastisch pakket 1

Klastisch pakket 1 is een natuurlijke afzetting waarvan het dieper gelegen niveau bestaat uit lichtgrijs zand dat overgaat in een gelaagd pakket grijze zand-klei met detritusvlekken³. Het pakket is aanwezig vanaf 4,8 m – mv.

Het betreft een stroomgordelafzetting, waarvan het diepere niveau, vanaf 5,2 m – mv, waarschijnlijk een beddingafzetting betreft. Daarop zijn restgeul- en oeverwalafzettingen aanwezig. Klastisch pakket 1 behoort tot de Formatie van Ech-teld en vertegenwoordigt waarschijnlijk een oudere loop van de (middeleeuwse) Thure(drith).

Klastisch/Antropogeen pakket 1

Op Klastisch pakket 1 is een pakket bruine venige klei aanwezig. De afzetting is deels antropogeen beïnvloed/opgebracht. Er zijn liggend hout, kleikluiten en een brokje keramiek in aangetroffen. De top van dit afzettingspakket ligt op 3,9 m – mv. Het dieper gelegen traject is mogelijk nog een natuurlijke (oeverwal/kom) afzetting. Hierop zijn vermoedelijk ook antropogene ophogingspakketten aanwezig. Het pakket is waarschijnlijk te dateren in de periode tot circa de tweede helft van de 13e eeuw of het begin van de 14e eeuw. Dit is de periode waarin omvangrijke stadsuitbreidingen plaatsvonden en er op veel locaties dikke ophogingspakketten zijn opgebracht. Aan de kant van de Voorstraat was de top van deze afzetting, ten opzichte van de Voorstraat zelf, op een vergelijkbare diepte aanwezig, namelijk op 3,7 m – mv.⁴ Het vertegenwoordigt de vroegste bewoningsperiode, vermoedelijk vanaf de 11e eeuw, maar kan ook (deels) uit oudere perioden dateren. Het gaat om de oeverzone van het historische riviertje de Thure(drith).

Antropogeen pakket 1

Antropogeen pakket 1 bestaat uit een opgebracht pakket (licht)grijze klei en zand. Het pakket is rommelig en bevat zoetwaterschelpen, houtskool en stukjes baksteenpuin. De top ligt op 2 m – mv en is vergraven tijdens de aanleg van (water) kelder S1.

Dit ophogingspakket kan slechts breed gedateerd worden, tussen circa de tweede helft van de 13e/begin 14e eeuw tot de 17e eeuw.

Antropogeen pakket 2

Antropogeen pakket 2 is ook een opgebracht pakket. Aangezien hierin een 17e/ (18e)-eeuwse (water)kelder aanwezig is, kan dit gedateerd worden vanaf de 17e eeuw.

In dit vergraven pakket zand en klei was baksteenpuin, keramiek en bot aanwezig (V1).

3 Detritus is organisch afval, afkomstig van afgestorven en ontbindend materiaal van planten en/of dieren.

4 Dorst 2011, 20-22.

3.2.2 Archeologie: vondsten en sporen

Vondsten

In antropogeen pakket 2 zijn resten bouw materiaal, keramiek en bewerkt bot gevonden (afb. 3, V1). Onder de keramiek is steengoed 2 en geglazuurd roodbakkerd aardewerk aangetroffen. Onder het bouw materiaal bevindt zich een faience tegel fragment dat waarschijnlijk dateert uit de 19e eeuw of later.

Afb. 4. Enkele vondsten uit het jongste ophogingspakket, Antropogeen pakket 2.

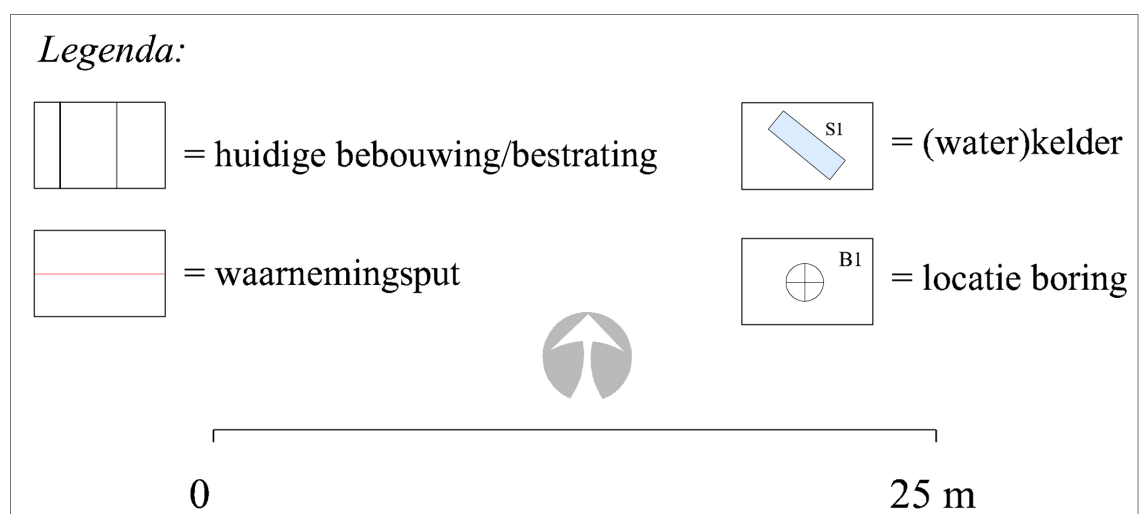
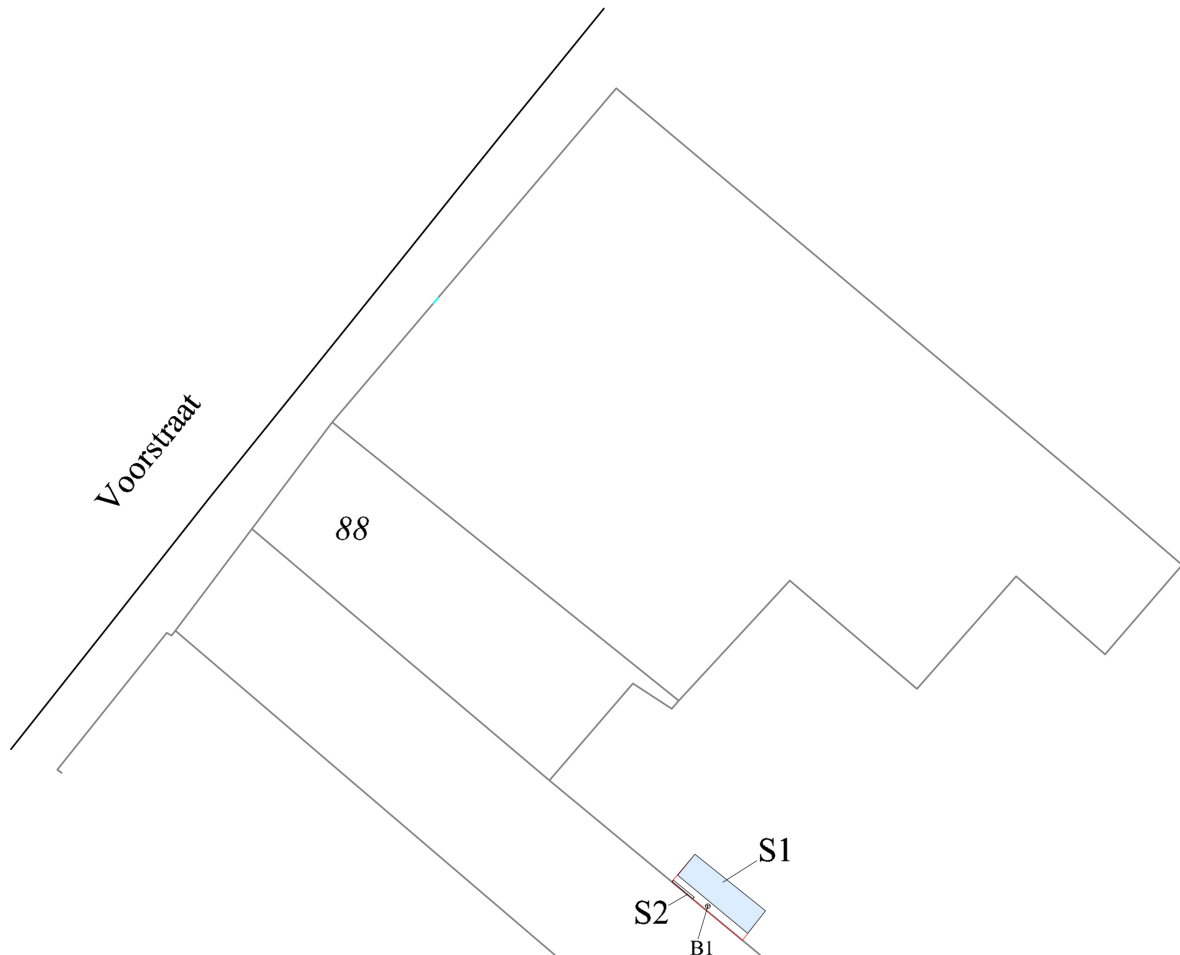
Sporen

Op de locatie zijn een (water)kelder (S1) en een vermoedelijk restant van een natuurstenen gootje (S2) aangetroffen (afb. 5).

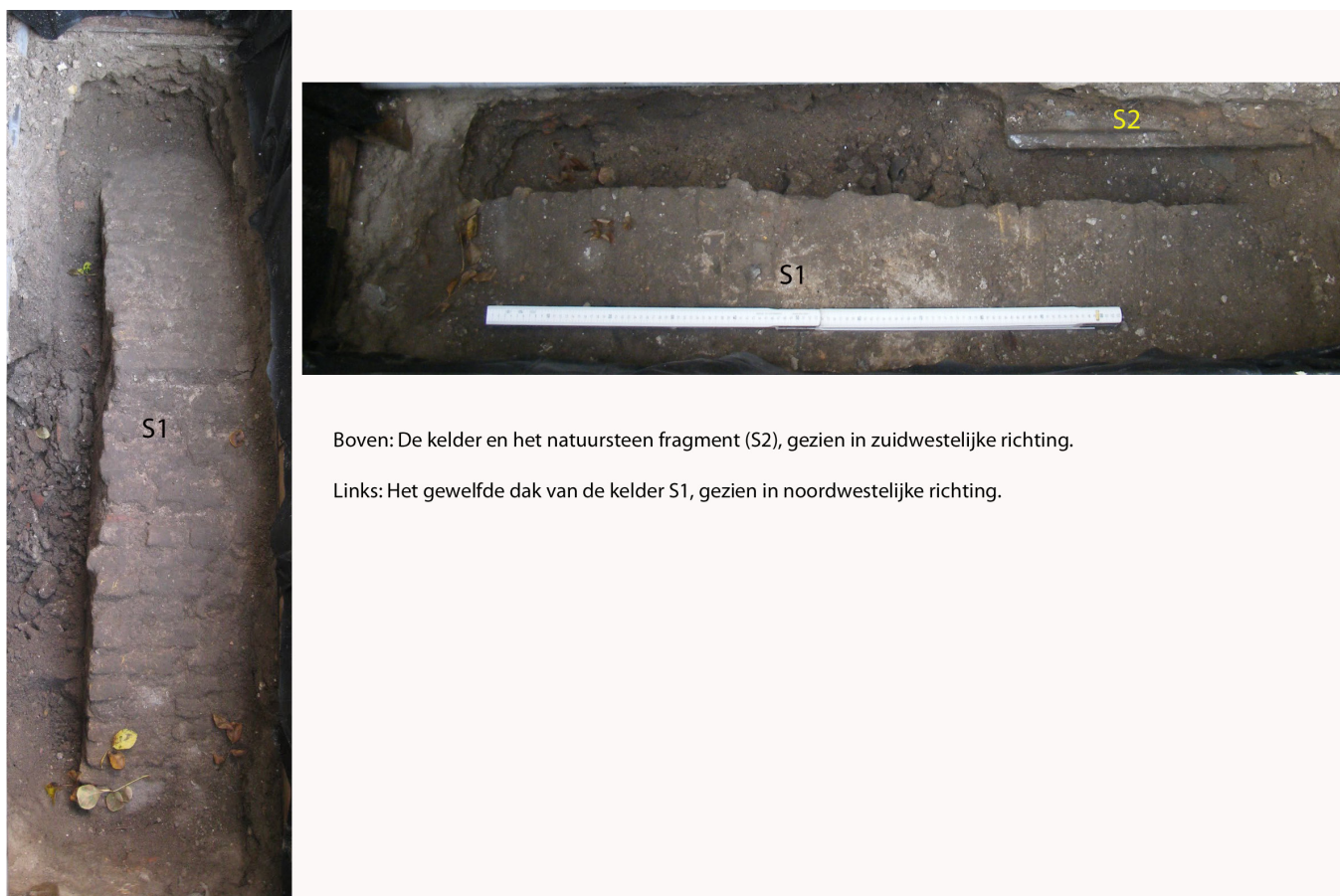
Het gewelfde dak van de kelder is intact en aanwezig op 55 cm onder het maaiveld (afb. 6). Slechts een klein deel was vrijgegraven en de totale omvang is dus onbekend. De kelder is waarschijnlijk met de grootste lengte parallel aan de Voorstraat georiënteerd. De breedte is ten minste 3,16 m. De kelder is gemaakt van gele en rode baksteen en gevoegd en ten dele gepleisterd met harde kalkmortel. Het betreft voornamelijk breukstenen, een grootste lengte van de gebruikte bakstenen kon dus niet worden vastgesteld. De stenen hebben een breedte van 8,5 cm en een hoogte van 4 cm. Vermoedelijk betreft het zogenoemde ijsselstenen. Op basis hiervan kan de kelder gedateerd worden in de 17e eeuw of later. De kelder is waar-

schijnlijk gefundeerd op liggend hout dat is aangetroffen in de boring. De hoogte kan daarmee gereconstrueerd worden tot 1,35 m. Het betreft zeer waarschijnlijk een waterkelder.

Tegen de gevel van het belendende perceel is een blauwgrijs, goetvormig stuk natuursteen aanwezig. Dit zou een restant van een (open) goot kunnen zijn, maar ook een natuurstenen bouwblok dat als bouwpuin in het ophogingspakket aanwezig is. De aangetroffen sporen zijn gedocumenteerd en in situ gelaten.

Afb. 5. De locatie van het aangetroffen deel van de waterkelder en de locatie van de boring.

Boven: De kelder en het natuursteen fragment (S2), gezien in zuidwestelijke richting.

Links: Het gewelfde dak van de kelder S1, gezien in noordwestelijke richting.

Afb. 6. De waterkelder en het natuursteenfragment in de tuin van Voorstraat 88.

Tot slot

Onze hartelijke dank gaat uit naar dhr. J. de Jong voor het melden van de oude bewoningsresten en de gastvrijheid om deze te mogen documenteren. Voorlopig worden de sporen weer toegedekt. Indien er besloten wordt om de kelder verder vrij te graven of deze in de tuin te visualiseren, dan zal dit aan de afdeling Ruimtelijke Realisatie/Archeologie van de gemeente Dordrecht worden doorgegeven.

Bevoegde overheid

De bevoegde overheid voor deze waarneming is de gemeente Dordrecht. Voor vragen ten aanzien van de bevindingen in dit rapport dient contact opgenomen te worden met dhr. M.C. Dorst, senior archeoloog (tel. 078-7704904).

Literatuur

Dorst, M.C., 2011: Graven naar deGraaf... Archeologisch onderzoek naar het laat-middeleeuwse, grafelijke leen Leeuwenburg/Mijnsherenherberg aan de Voorstraat 244. Gemeente Dordrecht. Dordrecht Ondergronds 5. www.dordrecht.nl/archeologie

